

Презентація до звіту

з прикладної науково-дослідної роботи

ОБГРУНТУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ТАРИФНОЇ ПОЛІТИКИ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Харків, 2018

Мета дослідження:

розробка методичного забезпечення і обґрунтування державної тарифної політики в енергетичній сфері України.

Завдання:

- оцінити вплив вимог міжнародних зобов'язань країни на державну тарифну політику в енергетичній сфері країни;
- проаналізувати систему державного тарифного регулювання в енергетичній сфері України;
- оцінити соціально-економічні наслідки провадження державної тарифної політики в енергетичній сфері;
- розробити методичні засади формування тарифної політики в енергетичній сфері країни;
- визначити фактори впливу на рівень тарифів в енергетичній сфері України;
- розробити методичний підхід до формування економічно обґрунтованих тарифів в енергетичній сфері України.

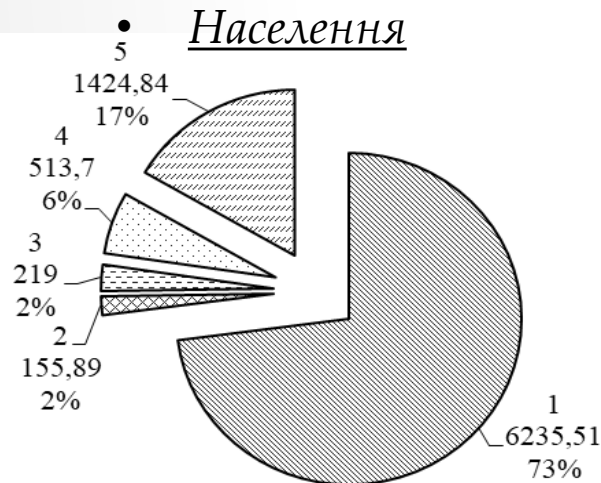
Оцінка впливу вимог міжнародних зобов'язань країни на державну тарифну політику в енергетичній сфері країни

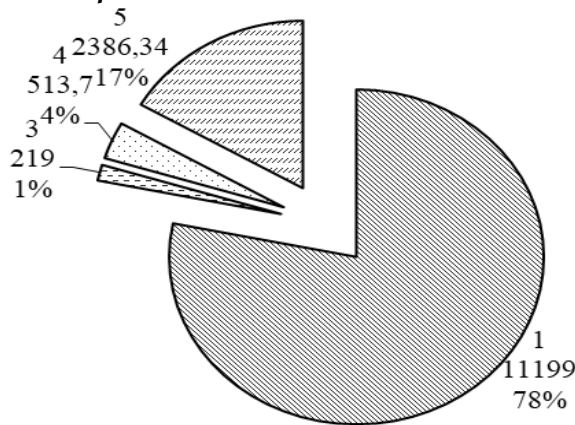
Особливості ціноутворення в газовій сфері України

Елемент ціноутворення	Метод ціноутворення для захищених споживачів	Метод ціноутворення для промислових споживачів
Оптова ціна газу	Ціна імпортного паритету	Вільноринкова ціна
Тариф на транспортування газу	Гібридна модель: для внутрішніх користувачів витратоорієнтований метод за моделлю «поштової марки», а для зовнішніх - метод стимулюючого регулювання доходу за моделлю «вхід-вихід»	
Тариф на розподіл газу	Витратоорієнтований метод граничного регулювання доходу (тарифної виручки)	
Цінова надбавка постачальника	Населення – державно регульована гранична надбавка. Виробники теплової енергії – відсутня.	Вільноринкова ціна
Податки	ПДВ – 20 %	

Населення

Промисловість

- 1 – оптова ціна;
- 2 – цінова надбавка постачальника;
- 3 – тариф на транспортування;
- 4 – тариф на розподіл;
- 5 – ПДВ

Структура кінцевих цін на природний газ в Україні у листопаді 2018 р.

Посилання для цитування: Презентація до звіту з НДР "Обґрунтування державної тарифної політики в енергетичній сфері України" / НДЦ ІПР НАНУ. Харків, 2018. 25 с. URL: <https://ndc-ipr.org/media/posts/presentations/0116U005642.pdf>

Соціально-економічні наслідки тарифної політики в енергетичній сфері для суспільства у 2015 – 2017 рр.

Показник	Рік		
	2015	2016	2017
Середній повний рахунок за ЖКП (на кінець року), грн / міс.	1955	2922	2470
у т.ч.			
нараховано на 1 домогосподарство	864	1558	1476
субсидії на 1 домогосподарство	1091	1365	993
Частка витрат на ЖКП у доходах домогосподарств, %	29,1	37,5	25,1
Базовий індекс цін на ЖКП, %	273,4	402,5	445,2
Базовий індекс реальної заробітної плати, %	83,2	88,6	105,4
Базовий індекс номінальної заробітної плати, %	130,4	161,4	218,8
Рівень оплати населенням ЖКП, %	95,4	82,8	88,1
у т.ч. за газопостачання	93,6	74,7	80,9
Заборгованість населення за газопостачання, млрд грн	2,2	6,4	12,4
Кількість домогосподарств, яким призначено субсидії, млн од.	4,6	6,55	6,92
Питома вага домогосподарств, яким призначено субсидії, у загальній кількості, %	27,2	38,8	40,7
Заборгованість бюджетів за субсидіями на ЖКП, млрд грн	7,4	22,8	26,2
Рівень розрахунків бюджетів за субсидіями на ЖКП, %	63,9	70,7	94,9
Частка покриття витрат за субсидіями на ЖКП, доходами бюджету, %	294,1	111,1	72,7

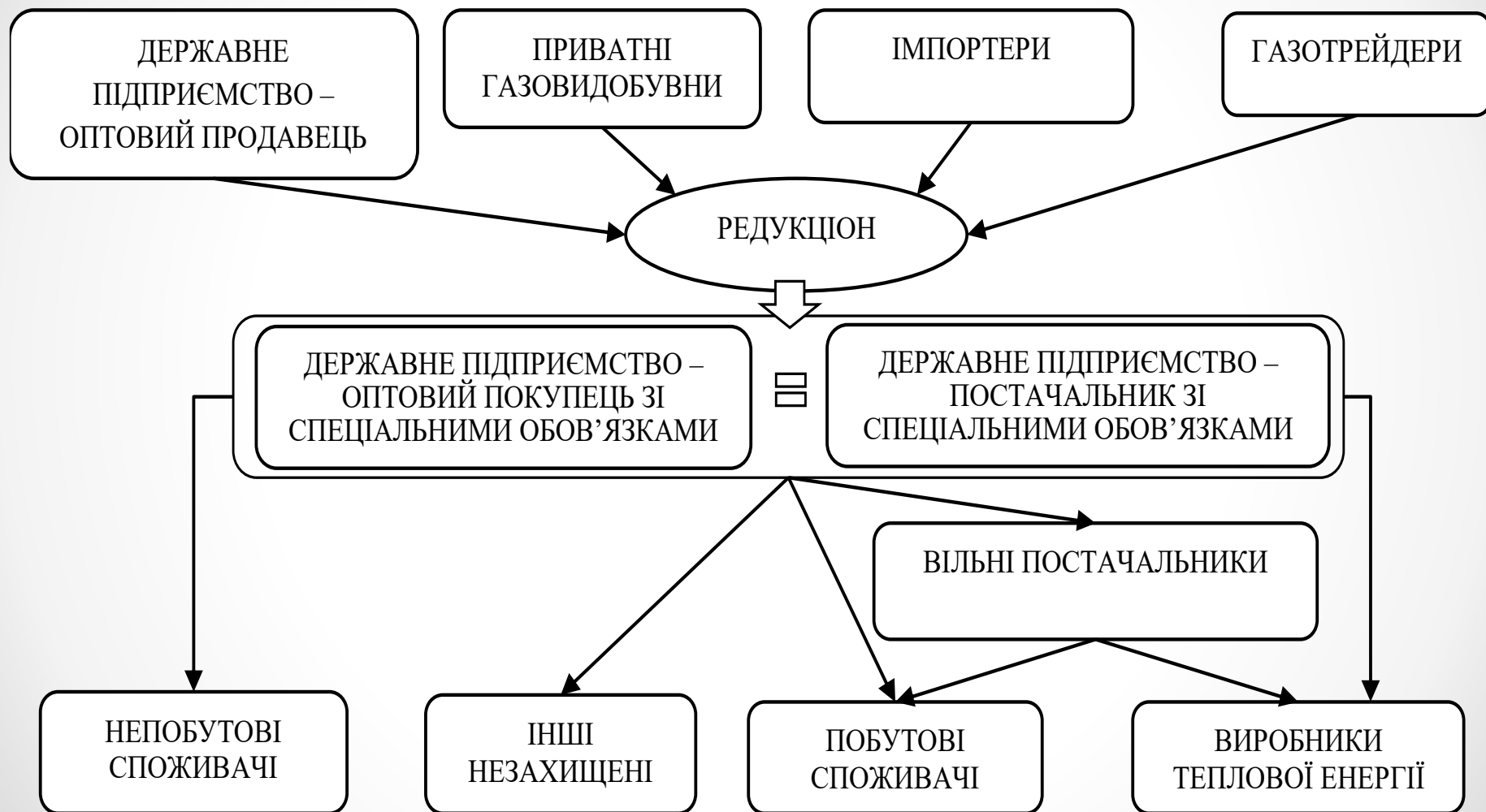
Фінансово-економічні наслідки тарифної політики в енергетичній сфері для суб'єктів газового бізнесу 2017 р.

Показник	Учасник ринку			
	НАК «Нафтогаз України»	Укргазви- добува- ння	Уктранс- газ	Харків- газ
Чистий дохід, млрд грн	187,9	67,4	51,2	5,0
Чистий прибуток, млрд грн	39,3	30,5	-24,8	-1,2
Приріст нерозподіленого прибутку (збитку), млрд грн	8,6	24,5	-24,8	-1,2
Грошові кошти та їх еквіваленти, млрд грн	18,5	0,3	0,5	0,03
Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги, млрд грн	57,5	33,9	11,9	1,8
Власні оборотні кошти, млрд грн	8,9	16,1	-44,0	-3,8
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,12	4,30	1,81	0,62
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,10	0,04	0,04	0,008

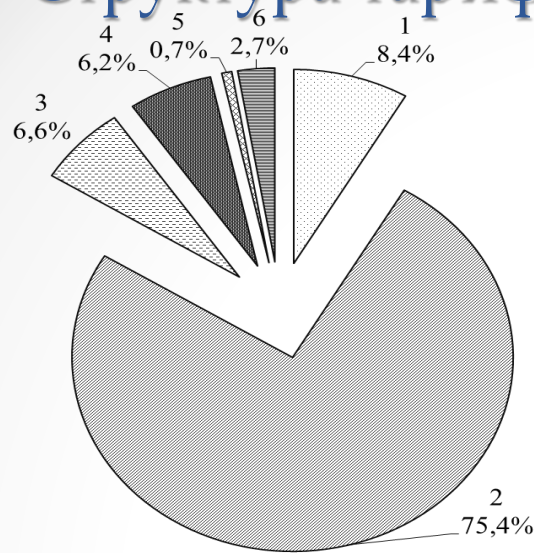
Складові елементи тарифної політики в газовій сфері України

Елемент	Визначення
Ціль	Формування економічно ефективної, конкурентоздатної та соціально справедливої тарифної політики в газовій тарифів з урахуванням довгострокових інтересів кінцевого споживача.
Критерії	Економічна ефективність – тільки економічно ефективні операційні та інвестиційні витрати повинні бути включені до розрахунку тарифу. Конкурентоздатність – різні (державні та приватні) суб'єкти газового ринку (оптові та роздрібні постачальники) повинні бути здатними конкурувати один з одним за прийнятого рівня тарифів / цін . Соціальна справедливість – дійсний рівень цін не повинен мати вирішального впливу на інфляцію в країні та збідніння населення.
Принципи	1) недискримінація учасників ринку за національною приналежністю; 2) повне відображення ефективних операційних та інвестиційних витрат в умовах сталого розвитку; 3) прозорість регуляторної політики; 4) заборона спотворення, обмеження та запобігання конкуренції, а також зловживання домінуючим положенням.
Завдання	– проектування структури тарифу: його основних елементів за елементами газового циклу: оптова торгівля → транспортування магістральними трубопроводами → транспортування розподільними мережами → роздрібне постачання; – визначення видів тарифів та встановлення правил розподілу витрат за видами тарифів; – запровадження дієвих методичних підходів до обчислення різних структурних елементів тарифу, у т.ч. обчислення ефективних операційних та інвестиційних витрат; – встановлення процедури корегування тарифів із визначенням періодичності контролю за цінами та факторів корегування; – параметрична та непараметрична оцінка соціально-економічних наслідків тарифної політики.
Методи	Визначаються для кожного із структурних елементів кінцевого тарифу: – оптова ціна газу – ринковий метод, опираючись на кон'юнктуру внутрішнього ринку; – тариф на транспортування – метод граничного регулювання доходу, зокрема RPI-X-метод на основі моделі «вхід-вихід»; – тариф на розподіл – RPI-X-метод граничного регулювання доходу з елементами бенчмаркінгу; – цінова надбавка постачальника – метод граничного регулювання цін для постачальників зі спеціальними зобов'язаннями та ринковий метод – для інших постачальників.

Запропонований механізм функціонування ринку природного газу зі спеціальними обов'язками в Україні (для захищених споживачів)

Структура тарифу на теплову енергію в Україні

- 1 – вартість покупної теплової енергії;
- 2 – витрати на паливо;
- 3 – інші прямі витрати;
- 4 – прямі витрати на оплату праці;
- 5 – амортизація;
- 6 – інші витрати, що включаються до собівартості

Фактори впливу на рівень тарифів на теплову енергію в Україні

Фактор впливу	Характеристика впливу
Прибутковість (рентабельність) тарифу	Прибуток встановлюється на мінімальному рівні та практично не впливає на рівень тарифу. В подальшому при активізації інвестиційної політики теплогенеруючих підприємств слід очікувати більш суттєвого впливу прибутку на рівень тарифу
Вартість палива	Визначальний вплив на рівень тарифу: зростання ціни природного газу на 1 % призводить до зростання собівартості теплової енергії на 0,75 %
Питома норма витрат палива	Функціонально залежить від терміну експлуатації котельного обладнання: щорічне збільшення питомої норми витрат природного газу складає 0,50-0,54 м³/Гкал, або в цінах грудня 2018 р. – 3,51-3,76 грн/Гкал.
Рівень використання потужності	Зміна обсягів виробництва на 1 % призводить до зміни собівартості теплової енергії (в умовах грудня 2018 р.) на 11,41 грн

Методичні пропозиції до вдосконалення тарифоутворення на теплову енергію в Україні

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОРЯДКУ ВСТАНОВЛЕННЯ ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТАРИФІВ НА ТЕПЛОВУ ЕНЕРГІЮ

вдосконалення методики планування витрат на виробництво

вдосконалення класифікації та групування витрат, виокремлення витрат на ремонт та утримання основних засобів, вдосконалення термінології, що застосовується при плануванні витрат

вдосконалення процедури розподілу постійної частини непрямих загальновиробничих витрат на такі, що враховуються та не враховуються у складі собівартості; поширення цієї процедури на адміністративні витрати, інші витрати операційної діяльності та витрати на збут

обмеження застосування формули «Роттердам+» тільки випадками постачання імпортного вугілля за цінами, що перевищують індикативну ціну, визначену за цією формулою; ціни на українське вугілля пропонується визначати або на підставі біржових торгів, або на підставі прейскуранта державних регульованих цін

вдосконалення порядку планування інвестиційної програми та прибутку

формалізація процедур погодження інвестиційних проектів; встановлення критеріїв, відповідність яким є обов'язковою для включення того чи іншого інвестиційного проекту до інвестиційної програми

включення до інвестиційної програми позичкових коштів дозволяти тільки на підставі співставлення суми відсотків з економічним ефектом, що буде досягнутий при реалізації відповідного інвестиційного проекту

вдосконалення процедури затвердження тарифів

зменшення кількості методик та порядків, на підставі яких здійснюється обґрунтування тарифів; уніфікація порядку обґрунтування витрат, процедур подання, розгляду та затвердження матеріалів

вдосконалення порядку оприлюднення та набуття чинності нормативних актів, що встановлюють рівень тарифів

скорочення переліку документів, усунення дублювання при поданні інформації

Висновки

1. Прийняті Україною міжнародні зобов'язання обґрунтовано прямо не регламентують особливості проведення державної тарифної політики в енергетичній сфері, однак аналіз їх змісту дозволяє встановити основні принципи її формування.

2. Дійсна тарифна політики в енергетичній сфері України характеризується істотними негативними соціально-економічними наслідками, а саме: населення нездатне сплачувати енергетичні рахунки самотійно, бюджети – нараховані субсидії, а регульовані суб'єкти енергетичного бізнесу не мають достатньо коштів для розвитку, натомість суб'єкти, що мали б бути вільними від регулювання, отримують надприбутки за рахунок регульованого ціноутворення.

3. Тарифоутворення в газовій сфері України – відмінності за стадіями газового циклу:

- оптова ціна газу для комерційних споживачів є вільноринковою, яка найчастіше встановлюються за закритими двосторонніми договорами;
- оптова ціна газу для захищених споживачів є державно регульованою,;
- тарифи на послуги транспортування газу визначаються на основі гібридної моделі тарифоутворення: для внутрішніх користувачів – «поштової марки», а для зовнішніх – «вхід-вихід»;
- тарифи на послуги розподілу газу визначаються за витратоорієнтованим методом;
- роздрібна ціна газу для комерційних споживачів є вільною, тоді як для населення – державно регульованою, а для виробників теплової енергії не передбачено торгівельної націнки за роздрібне газопостачання.

4. Перегляд моделі тарифної політики в енергетичній сфері України повинен будуватися на критеріях: економічної ефективності, соціальної справедливості та конкурентної здатності. Забезпечення балансу між цими критеріями можливо за рахунок перегляду системи спеціальних обов'язків та поступовому відкритті конкуренції на оптовому та роздрібному газовому ринку України шляхом запровадження відповідних організаційно-економічних механізмів.

Висновки

5. Відкриття конкуренції на оптовому ринку природного газу в сегменті захищених споживачів пропонується за рахунок запровадження обов'язкових відкритих редукацій для суб'єктів державної власності – як оптових продавців, так і оптових покупців газу. Оптовий покупець зі спеціальними обов'язками повинен проводити прозору політику закупівлі природного газу, тоді як споживач повинен мати відкритий доступ до результатів торгів. За результатами річних та місячних редукацій можна сформулювати середньозважену ціну на газ на відповідний газовий рік для захищених споживачів та газовий місяць для комерційних споживачів.

6. Відкриття конкуренції на роздрібному газовому ринку в сегменті захищених споживачів пропонується за рахунок покладення спеціальних обов'язків на ПАТ «НАК «Нафтогаз України» з реалізації природного газу таким споживачам та іншим постачальникам за державно регульованою оптовою ціною. Незалежні постачальники можуть самостійно визначати умови газопостачання та цінову надбавку до державної регульованої оптової ціни газу, пропонуючи захищеним споживачам більш вигідні цінові пропозиції, аніж постачальник із спеціальними обов'язками.

7. Процедура обґрунтування тарифів на виробництво, транспортування та постачання теплової енергії передбачає узгодження окремих показників, що впливають на рівень собівартості з центральними та місцевими органами виконавчої влади і, окремо – з НКРЕКП. Одним з пріоритетних напрямків вдосконалення процедури обґрунтування тарифів повинне стати усунення дублювання функцій узгодження між різними органами виконавчої влади та НКРЕКП.

Висновки

8. Аналіз діючого порядку тарифоутворення дозволяє виділити наступні групи факторів впливу на тарифи в енергетичній сфері :

- нормативно-правові (вимоги податкового та антимонопольного законодавства, законодавства про ціноутворення, законодавства про виробництво та постачання теплоенергії);
- методичні (багаточисельність неузгоджених між собою методик, порядків та положень, які базуються на застарілих нормативно-правових актах (таких, що втратили чинність, або були викладені в принципово новій редакції);
- технологічні (зношеність основних засобів і рівень використання виробничої потужності).

9. Вдосконалення нормативно-правових актів, на яких базується порядок обґрунтування тарифів на виробництво, транспортування та постачання теплової енергії, необхідно здійснювати шляхом спрощення діючого порядку, розширення самостійності суб'єктів господарювання і посилення дерегуляції відповідних процесів.

10. Для визначення економічно обґрунтованого рівня тарифів на теплову енергію пропонується застосовувати інструментарій, який використовується в управлінському обліку, зокрема – обґрунтування рівня собівартості необхідно здійснювати шляхом застосування калькуляційного методу замість кошторисного. В якості першочергового заходу пропонується здійснити групування витрат за окремими калькуляційними статтями, що дозволить приймати більш прозорі рішення щодо обґрунтованості рівня собівартості теплової енергії.